ПРАКТИЧЕСКИ НАСОКИ ЗА ДЕЙСТВИЕ ПРИ ИНЦИДЕНТ НАСИЛИЕ И ДРУГИ КРИТИЧНИ СИТУАЦИИ

УЧЕБНА 2026/2027 ГОДИНА

Насоките определят непосредствените действия на учители, служители и ученици за опазване на живота, здравето и достойнството на детето. Те се прилагат в училището, при организирани училищни дейности, пътувания и практическо обучение. При непосредствена опасност първото действие е обаждане на 112; вътрешното уведомяване и писменото документиране не го заместват.

I. Определения и обхват

Инцидент е внезапно или установено събитие, което е травматично за дете или създава риск от увреждане на физическото и/или психическото му здраве. Към него се отнасят нараняване, остро заболяване, насилие, заплаха, изчезване, пожар, авария, бедствие, опасен предмет или вещество, риск от самоувреждане и други ситуации, изискващи незабавна реакция.

Насилие над дете включва физическо, психическо и сексуално насилие, както и пренебрегване, експлоатация и други действия или бездействия, които причиняват или могат да причинят вреда. Насилието може да бъде извършено от възрастен или дете, присъствено или чрез цифрови средства.

Дете в риск по § 1, т. 11 от Допълнителните разпоредби на Закона за закрила на детето е дете: а) останало без родителска грижа при посочените в закона обстоятелства; б) жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или друго нехуманно или унизително отношение или наказание в или извън семейството; в) за което има опасност от увреждане на физическото, психическото, нравственото, интелектуалното и социалното развитие; г) което страда от увреждания или трудолечими заболявания, констатирани от специалист; д) за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище.

II. Задължение за съдействие и сигнализиране

Съгласно чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето всяко лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане“, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи. Задължението важи и когато информацията е получена във връзка с професия или дейност, независимо от професионалната тайна.

Уведомяването на директора не отменя личното законово задължение за сигнал. При непосредствена опасност, текущо престъпление, сериозно нараняване, оръжие, пожар или друга спешност се звъни на 112 незабавно. Сигналът се подава добросъвестно въз основа на известните факти; не е необходимо училището да е доказало случая.

III. Универсален алгоритъм за първите минути

Стъпка	Учител или служител	Ученик
1. Прецени опасността	Осигурява собствената си безопасност; оглежда за оръжие, ток, огън, движение, вещества и други рискове.	Отдалечава се от опасността; не се намесва физически и не докосва опасни предмети.
2. Спри и обезопаси	Прекратява поведението с ясна команда, ако е безопасно; разделя участниците и извежда останалите.	Търси най-близкия възрастен; следва указанията; не снима и не разпространява.
3. Повикай помощ	При спешност звъни на 112; посочва адрес, място, какво е станало, брой пострадали и опасности.	Звъни на 112, ако няма достъпен възрастен и има непосредствен риск.
4. Окажи първа помощ	Оказва помощ само в рамките на подготовката си; не мести тежко пострадал, освен при продължаваща опасност.	Не дава лекарства, храна или напитки; пази пространство около пострадалия.
5. Уведоми	Незабавно уведомява директора/заместник-директора, медицинското лице и класния ръководител.	Казва какво лично е видял или чул, без догадки.
6. Запази мястото и фактите	Не почиства, не мести предмети и не изтрива цифрови данни, освен за спасяване на живот.	Не пипа и не публикува доказателства; пази съобщенията.
7. Документирай	Записва същия ден факти, час, място, лица, вреди, действия и уведомявания.	При поискване дава кратко фактическо сведение в защитена среда.
8. Осигури подкрепа	Организира отделни разговори, контакт с родител и последващи мерки според риска.	Съобщава, ако се страхува, има нужда от помощ или опасността продължава.

IV. Действия при конкретни критични ситуации

Ситуация	Незабавни действия	Следващи действия

Ситуация	Незабавни действия	Следващи действия
Физическо насилие или сбиване	Ясна команда за спиране; привличане на помощ; разделяне само ако е безопасно; извеждане на наблюдателите; проверка за травма; 112 при сериозна опасност.	Отделни разговори; уведомяване на директора и родителите; оценка на нивото; запис и сигнал до компетентен орган при дете в риск или престъпление.
Психическо насилие, заплахи или тормоз	Спиране на унижението; отвеждане на детето на безопасно място; приемане на сигнала без обвиняване и без очна ставка.	Оценка на достоверността, повторяемостта и опасността; план за безопасност; работа с участниците и класа; проследяване.
Сексуално насилие или посегателство	Осигуряване на безопасност; 112 при непосредствен риск; без разпит в детайли, конфронтация или обещание за абсолютна тайна.	Незабавен сигнал до ОЗД/ДСП или МВР; запазване на доказателства; медицинска и психологическа помощ; родител се уведомява само ако това не повишава риска.
Кибернасилие или сексуално изнудване	Да не се препраща съдържанието; блокиране и докладване; запазване на линк, потребител, дата и екранна снимка. При сексуално изображение на дете не се правят излишни копия.	Директор и родител; оценка за сигнал до МВР/ОЗД; ограничен достъп до материалите; подкрепа на детето и мерки срещу повторно разпространение.
Тежко нараняване или остро заболяване	112; първа помощ според подготовката; осигуряване на въздух и пространство; без лекарства и без преместване при съмнение за травма на гръбнак, освен при опасност.	Уведомяване на директора и родителя; придружаване по установения ред; фактически запис на действията.
Риск от самоувреждане или самоубийство	Детето не се оставя само; отстраняват се опасни средства, ако е безопасно; говори се спокойно и директно; 112 при план, средство, опит или непосредствен риск.	Директор, психолог/педагогически съветник и родител, освен ако родителят е източник на риска; ОЗД/МВР при дете в риск; писмен план за безопасност.
Оръжие или опасен предмет	Не се предприема разоръжаване; запазва се дистанция; извеждане/укриване според ситуацията; 112; следване на указанията.	Ограничаване на достъпа; без докосване на предмета; директор; съдействие на МВР и документиране.

Ситуация	Незабавни действия	Следващи действия
Пожар, дим, авария или бедствие	Активиране на оповестяването; 112; евакуация по плана; без асансьор; сборен пункт и преброяване.	Доклад за липсващи лица на ръководителя/службите; първа помощ; никой не се връща без разрешение.
Изчезнал ученик	Незабавна проверка на последно известно място без да се оставят други ученици без надзор; директор и родител; 112 при малолетно дете, риск, неизвестна посока или опасни обстоятелства.	Предаване на точни данни, описание и последна информация на МВР; запазване на записи; действия по кризисния план.
Опасно вещество или съмнителен предмет	Не се докосва, отваря, помирисва или премества; изолиране на зоната; 112; при разлив/газ се следват аварийните инструкции.	Медицинска оценка на изложените лица; уведомяване на директора и компетентните служби; запазване на опаковка само ако е безопасно.

V. Разговор с дете след инцидент

- Разговорът се води на спокойно и защитено място, по възможност от подготвен специалист, с кратки отворени въпроси: „Разкажи ми какво се случи“, „От какво имаш нужда сега?“, „Има ли опасност да се повтори?“
- Не се задават внушаващи въпроси, не се търси признание, не се обвинява и не се кара детето да повтаря разказа пред много хора.
- На детето се обяснява какво ще последва и с кого трябва да бъде споделена информацията. Не се обещава тайна, която би попречила на защитата му.
- Пострадалото дете и детето, за което се твърди, че е извършило насилие, се изслушват поотделно. Не се организира очна ставка или принудително помирение.

VI. Уведомяване на родител или лице, полагащо грижи

Правило	Практическо приложение
Информиране	Родителите се уведомяват своевременно и поотделно с проверените факти, предприетите защитни действия и следващите стъпки.
Поверителност	Не се предоставят лични данни, диагнози, семейни обстоятелства или сведения за друго дете извън необходимото и законосъобразното.
Риск от родителя	Когато родителят е предполагаем извършител или контактът може да изложи детето на допълнителен риск, първо се търси съдействие от ОЗД/ДСП или МВР.

Правило	Практическо приложение
Несъгласие	Отказът или несъгласието на родителя не отменят задължението за 112 или сигнал по чл. 7 от Закона за закрила на детето.

VII. Подаване и документиране на сигнал

Получател	Кога	Минимална информация
112 / МВР	Непосредствена опасност, текущо престъпление, тежко нараняване, оръжие, изчезване, пожар или авария.	Кой подава; точен адрес и място; какво се случва; брой и състояние на пострадалите; налични опасности; телефон за връзка.
ДСП / Отдел „Закрила на детето“	Данни или обосновано съмнение, че дете се нуждае от закрила, включително насилие, пренебрегване, експлоатация или риск за развитието.	Данни за детето, ако са известни; факти и източник; кога и къде; непосредствен риск; предприети действия; данни за контакт на подателя.
ДАЗД	Сигнал за дете, което се нуждае от закрила; агенцията препраща сигнала по компетентност към ОЗД.	Същата фактическа информация; без излишни чувствителни данни.
Директор / Координационен съвет	Всеки училищен инцидент, насилие или тормоз по вътрешния ред.	Дата, час, място, лично наблюдавани действия, участници, вреда, свидетели, първа помощ, уведомявания и приложени материали.

Записът съдържа факти, а не предположения или квалификации. Отбелязват се дата, час, адресат, начин на подаване, име на приелото лице или входящ номер, когато е предоставен. Документите и цифровите материали се пазят с ограничен достъп.

VIII. Какво не трябва да се прави

- Да се отлага обаждането на 112 или законовият сигнал до събиране на „достатъчно доказателства“, заседание или разрешение от родител.
- Да се провежда самостоятелно разследване, очна ставка, публично обсъждане, заснемане или публикуване на случая.
- Да се обещава абсолютна тайна, да се обвинява детето или да се омаловажава преживяното.
- Да се влиза в опасна физическа намеса, да се докосва оръжие, подозрителен предмет, разлив или електрическо съоръжение.
- Да се предоставят лекарства или да се транспортира тежко пострадал с личен автомобил, когато е необходима спешна медицинска помощ.

IX. Последващи действия и проследяване

Срок	Действие	Отговорник
Същия ден	Фактически запис; уведомяване; временни мерки за безопасност; преценка за външен сигнал.	Лицето, установило случая; директор.
До 3 работни дни	Оценка на риска и потребностите; определяне на координатор; писмен план с мерки, отговорници, срокове и дата за преглед.	Директор, КС, психолог/педагогически съветник.
По плана	Подкрепа за пострадалия; работа с ученика, проявил насилие; работа с класа и родителите; координация с услуги.	Определените отговорници.
При прегледа	Проверка дали рискът е намалял, има ли повторение, отсъствия, страх или ответни действия; актуализиране на мерките.	Координатор и КС.
При приключване	Мотивиран запис за резултата; информацията се съхранява по вътрешните правила и изискванията за защита на личните данни.	Директор/определено лице.

X. Бързи контакти за попълване

Институция или лице	Телефон / електронна поща
Единен европейски номер за спешни повиквания	112
Национална телефонна линия за деца	116 111
Директор на ПГТЕ	.....
Заместник-директор	.....
Училищен психолог / педагогически съветник	.....
Медицински специалист	.....
ДСП – Монтана / Отдел „Закрила на детето“	.....
РУ на МВР – Монтана	.....

Институция или лице	Телефон / електронна поща
РЗИ / ЦСМП / пожарна безопасност	.....

XI. Заключителни разпоредби

1. Насоките се прилагат през учебната 2026/2027 година след утвърждаване от директора и се довеждат до знанието на персонала, учениците и родителите по подходящ начин.
2. Те допълват, а не заменят училищния механизъм за противодействие на тормоза и насилието, плановете за защита при бедствия, правилата за здравословни и безопасни условия и действащото законодателство.
3. При нормативна промяна се прилага действащата разпоредба и документът се актуализира.

Нормативни и официални източници

- *Закон за закрила на детето*
- *Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование: https://www.mon.bg/*
- *Държавна агенция за закрила на детето – сигнали и контакти: https://sacp.government.bg/*
- *Национална телефонна линия за деца 116 111: https://www.mlsp.government.bg/*